

CLAUDIEN

EPITHALAMIUM DE NUPTIIS HONORII AUGUSTI (363 vers)

PRAEFATIO

E_1 v.1 Surgeret in thalamum ducto cum Pelion arcu
 2 nec caperet tantos hospita terra deos,
 3 cum socer aequoreus numerosaque turba sororum
 4 certarent epulis continuare dies,
 5 praeberetque Jovi communia pocula Chiron
 6 molliter obliqua parte refusus equi,
 7 Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
 8 Oetaeis fluerent spumea vina jugis,
 9 Terpsichore facilem lascivo pollice movit
 10 barbiton et molles duxit in antra choros.
 11 Carmina nec superis nec displicuere Tonanti,
 12 cum teneris nossent congrua vota modis.
 13 Centauri Faunisque negant ; quae flectere Rhoeton,
 14 quae rigidum poterant plectra movere Pholum ?
 15 Septima lux aderat caelo totiensque renato
 16 viderat exactos Hesperus igne choros.
 17 Tum Phoebus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
 18 pectine temptavit nobiliore lyram
 19 venturumque sacris fidibus jam spondet Achillem,
 20 jam Phrygias caedes, jam Simoenta canit.
 21 Frondoso strepuit felix hymenaeus Olympo ;
 22 reginam resonant Othrys et Ossa Thetim.

EPITHALAMIUM

E_2 v.1 Hauserat insolitos promissae virginis ignes
 2 Augustus primoque rudis flagraverat aestu.
 3 Nec novus unde calor nec quid suspiria vellent
 4 noverat incipiens et adhuc ignarus amandi.
 5 Non illi venator equus, non spicula curae,
 6 non jaculum torquere libet : mens omnis aberrat
 7 in vultus quos pinxit Amor. Quam saepe medullis
 8 erupit gemitus ! Quotiens incanduit ore
 9 confessus secreta rubor nomenque beatum
 10 injussae scripsere manus ! Jam munera nuptae
 11 praeparat et pulchros, Mariae sed luce minores,
 12 eligit ornatus, quicquid venerabilis olim
 13 Livia divorumque nurus gessere superbae.
 14 Incusat spes aegra moras longique videntur
 15 stare dies segnemque rotam non flectere Phoebe.
 16 Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem
 17 fraudis adhuc expers bellatricesque docebat
 18 ducere fila manus et, mox quos horruit Ide,
 19 Thessalicos roseo nectebat pollice crines.
 20 Haec etiam queritur secum : "Quonam usque verendus
 21 cunctatur mea vota socer ? Quid jungere differt

22 quam pepigit, castasque preces implere recusat ?
 23 Non ego luxuriam regum moremque secutus
 24 quaesivi vultum, thalamis ut nuntia formae
 25 lena per innumeros iret pictura penates ;
 26 nec variis dubium thalamis lecturus amorem
 27 ardua commisi falsae conubia cerae,
 28 non rapio praeceps alienae foedera taedae,
 29 sed quae sponsa mihi pridem patrisque relicta
 30 mandatis uno materni sanguinis ortu
 31 communem partitur avum. Fastigia supplex
 32 deposui gessique procum ; de limine sacro
 33 oratum misi proceres qui proxima nobis
 34 jura tenent. Fateor, Stilicho, non parva poposci,
 35 sed certe mereor princeps hoc principe natus,
 36 qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
 37 cui Mariam debes. Faenus mihi solve paternum,
 38 redde suos aulae. Mater fortasse rogari
 39 mollior. O patrum germen, cui nominis heres
 40 successi, sublime decus torrentis Hiberi,
 41 stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans
 42 inque tuo crevi gremio, partuque remoto
 43 tu potius Flaccilla mihi. Quid dividis ergo
 44 pignora ? Quid juveni natam non reddis alumno ?
 45 Optatusne dies aderit ? Dabiture jugalis
 46 nox umquam ? " Tali solatur vulnera questu.
 47 Risit Amor placideque volat trans aequora matri
 48 nuntius et totas jactantior explicat alas.
 49 Mons latus Eoym Cypri praeruptus obumbrat,
 50 invius humano gressu, Phariumque cubile
 51 Proteos et septem despectat cornua Nili.
 52 Hunc neque candentes audent vestire pruinae,
 53 hunc venti pulsare timent, hunc laedere nimbi.
 54 Luxuriae Venerique vacat. Pars acrior anni
 55 exulat ; aeterni patet indulgentia veris.
 56 In campum se fundit apex ; hunc aurea saepes
 57 circuit et fulvo defendit prata metallo.
 58 Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
 59 moenibus et tales uxorius obtulit arces.
 60 Intus rura micant, manibus quae subdita nullis
 61 perpetuum florent, Zephyro contenta colono,
 62 umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
 63 ni probet ante suos diva sub iudice cantus :
 64 quae placuit, fruitur ramis ; quae victa, recedit.
 65 Vivunt in Venerem frondes omnisque vicissim
 66 felix arbor amat : nutant ad mutua palmae
 67 foedera, populeo suspirat populus ictu
 68 et platani platanis alnoque adsibilat alnus.
 69 Labuntur gemini fontes, hic dulcis, amarus
 70 alter, et infusis corrumpunt mella venenis,
 71 unde Cupidineas armari fama sagittas.
 72 Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
 73 ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
 74 Hos Nymphae pariunt, illum Venus aurea solum
 75 edidit. Ille deos caelumque et sidera cornu
 76 temperat et summos dignatur figere reges ;
 77 hi plebem feriunt. Nec cetera numina desunt :
 78 hic habitat nullo constricta Licentia nodo
 79 et flecti faciles Irae vinoque madentes

80 Excubiae Lacrimaeque rudes et gratus amantum
 81 Pallor et in primis titubans Audacia furtis
 82 jucundique Metus et non secunda Voluptas ;
 83 et lasciva volant levibus Perjuria ventis.
 84 Quos inter petulans alta cervice Juventas
 85 excludit Senium luco. Procul atria divae
 86 permutant radios silvaeque obstante virescunt.
 87 Lemnius haec etiam gemmis extruxit et auro
 88 admiscens artem pretio trabibusque smaragdus
 89 supposuit caesas hyacinthi rupe columnas.
 90 Beryllo paries et iaspide lubrica surgunt
 91 limina despectusque solo calcatur achates.
 92 In medio glaebis redolentibus area dives
 93 praebet odoratas messes : hic mitis amomi,
 94 hic casiae matura seges, Panchaeaque turgent
 95 cinnama, nec sicco frondescent vimina costo
 96 tarda que sudanti prorepunt balsama rivo.
 97 Quo postquam delapsus Amor longasque peregit
 98 penna vias, alacer passuque superior intrat.
 99 Caesariem tunc forte Venus subnixa corusco
 100 fingebat solio. Dextra laeva que sorores
 101 stabant Idaliae : largos haec nectaris imbres
 102 irrigat, haec morsu numerosi dentis eburno
 103 multifidum discrimen arat ; sed tertia retro
 104 dat varios nexus et justo dividit orbis
 105 ordine : neglectam partem studiosa relinquit.
 106 Plus error decuit ! Speculi nec vultus egebat
 107 iudicio. Similis tecto monstratur in omni
 108 et rapitur quocumque videt. Dum singula cernit
 109 seque probat, nati venientis conspicit umbram
 110 ambrosioque sinu puerum complexa ferocem
 111 "Quid tantum gavisus ? ", ait ; "quae proelia sudas,
 112 improbe ? Quis jacuit telis ? Iterumne Tonantem
 113 inter Sidonias cogis mugire juvenca
 114 an Titana domas, an pastoralia Lunam
 115 rursus in antra vocas ? Durum magnumque videris
 116 debellasse deum." Suspensus in oscula matris,
 117 ille refert : "Laetare, parens ; inmane trophaeum
 118 rettulimus : nostrum jam sensit Honorius arcum.
 119 Scis Mariam patremque ducem qui cuspide Gallos
 120 Italiamque fovet, nec te praeclara Serenae
 121 fama latet. Propera, regalibus adnue votis :
 122 junge toros." Gremio natum Cytherea refovit
 123 et crines festina ligat peplumque fluentem
 124 adlevat et blando spirantem numine ceston
 125 cingitur, impulsos pluviis quo mitigat amnes,
 126 quo mare, quo ventos irataque fulmina solvit.
 127 Ut stetit ad litus, parvos adfatur alumnos :
 128 "Heus ! quis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
 129 huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
 130 deferar ? Haud umquam tanto mihi venerit usu.
 131 Sacri, quos petimus, thalami. Pernicius omnes
 132 quaerite, seu concha Libycum circumsonat aequor,
 133 Aegaeas seu frangit aquas. Quicumque repertum
 134 duxerit, aurata donabitur ille pharetra."
 135 Dixerat et sparsa diversi plebe feruntur
 136 exploratores pelagi. Sub fluctibus ibat
 137 Carpathiis Triton obluctantemque petebat

138 Cymothoen. Timet illa ferum seseque sequenti
 139 subripit et duris elabatur uda lacertis.
 140 "Heus," inquit speculans Amor, "non vestra sub imis
 141 furta tegi potuere vadis ! Accingere nostram
 142 vecturus dominam : pretium non vile laboris
 143 Cymothoen facilem, quae nunc detrectat, habebis.
 144 Hac mercede veni." Prorumpit gurgite torvus
 145 semifer. Undosi verrebant brachia crines ;
 146 hispida tendebant bifido vestigia cornu,
 147 qua pistrix commissa viro. Ter pectora movit ;
 148 jam quarto Paphias tractu sulcabat harenas.
 149 Umbratura deam retro sinuatur in arcum
 150 belua ; tum vivo squalentia murice terga
 151 purpureis mollita rosis. Hoc navigat antro
 152 fulta Venus ; niveae delibant aequora plantae.
 153 Prosequitur volucer late comitatus Amorum
 154 tranquillumque choris quatitur mare. Serta per omnem
 155 Neptuni dispersa domum. Cadmeia ludit
 156 Leucothoe, frenatque rosis delphina Palaemon.
 157 alternas violis Nereus interserit algas.
 158 Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
 159 Nec non et variis vectae Nereides ibant
 160 audito rumore feris : hanc pisce volutam
 161 sublevat Oceani monstrum Tartessia tigris ;
 162 hanc timor Aegaei rupturus fronte carinas
 163 trux aries ; haec caeruleae suspensa leaenae
 164 innatat ; haec viridem trahitur complexa juvencum.
 165 Certatimque novis onerant conubia donis.
 166 Cingula Cymothoe, rarum Galatea monile
 167 et gravibus Psamathe bacis diadema ferebat
 168 intextum, Rubro quas legerat ipsa profundo.
 169 Mergit se subito vellitque corallia Doto :
 170 vimen erat dum stagna subit ; processerat undis :
 171 gemma fuit. Nudae Venerem cinxere catervae
 172 plaudentesque simul tali cum voce sequuntur :
 173 "Hos Mariae cultus, haec munera nostra precamur
 174 reginae regina feras. Dic talia numquam
 175 promeruisse Thetim nec cum soror Amphitrite
 176 nostro nupta Jovi. Devotum sentiat aequor,
 177 agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum.
 178 Victrices nos saepe rates classemque paternam
 179 veximus, attritis cum tenderet ultor Achivis."
 180 Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton
 181 appulerat lassosque fretis extenderat orbes.
 182 Continuo sublime volans ad moenia Gallis
 183 condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
 184 pervenit. Adventu Veneris pulsata recedunt
 185 nubila, clarescunt puris Aquilonibus Alpes.
 186 Laetitiae causas ignorat dicere miles
 187 laetaturque tamen ; Mavortia signa rubescunt
 188 floribus et subitis animantur frondibus hastae.
 189 Illa suum dictis adfatur talibus agmen :
 190 "Gradivum, nostri comites, arcete parumper,
 191 ut soli vacet aula mihi. Procul igneus horror
 192 thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
 193 Stent bellatrices aquilae saevique dracones :
 194 fas sit castra meis hodie succumbere signis.
 195 Tibia pro lituis et pro clangore tubarum

196 molle lyrae festumque canant. Epulentur ad ipsas
197 excubias ; mediis spirent crateres in armis.
198 Laxet terribiles majestas regia fastus
199 et sociam plebem non indignata potestas
200 confundat turbae proceres. Solvantur habenis
201 gaudia nec leges pudeat ridere severas.
202 Tu festas, Hymenaeae, faces, tu, Gratia, flores
203 elige, tu geminas, Concordia, necte coronas.
204 Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit usus,
205 divisa properate manu neu marceat ulla
206 segnities : alii funalibus ordine ductis
207 plurima venturae suspendite lumina nocti ;
208 hi nostra nitidos postes obducere myrto
209 contendant ; pars nectareis adspergite tecta
210 fontibus et flamma lucos adolete Sabaeos ;
211 pars infecta croco velamina lutea Serum
212 pandite Sidoniasque solo prosternite vestes.
213 Ast alii thalamum docto componite textu
214 stamine gemmato, picturatisque columnis
215 aedificetur apex, qualem non Lydia dives
216 erexit Pelopi nec quem struxere Lyaeo
217 Indorum spoliis et opaco palmitum Bacchae.
218 Illic exuvias omnes cumulate parentum :
219 quidquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
220 quidquid ab innumeris socio Stilichone tremendus
221 quaesivit genitor bellis, quodcumque Gelonus
222 Armeniusve dedit ; quantum crinita sagittis
223 attulit extremo Meroe circumflua Nilo ;
224 misit Achaemenio quidquid de Tigride Medus,
225 cum supplex emeret Romanam Parthia pacem.
226 Nobilibus gazis opibusque cubilia surgant
227 barbaricis ; omnes thalamo conferte triumphos."
228 Sic ait et sponsae petit improvisa penates.
229 Illa autem securae tori taedasque parari
230 nescia divinae fruitur sermone parentis
231 maternosque bibit mores exempla discit
232 prisca pudicitiae, Latios nec volvere libros
233 desinit aut Graios, ipsa genetrice magistra,
234 Maeonius quaecumque senex aut Thracius Orpheus
235 aut Mytilenaeo modulatur pectine Sappho
236 (sic Triviam Latona monet ; sic mitis in antro
237 Mnemosyne docili tradit praecepta Thaliae),
238 cum procul augeri nitor et jucundior aer
239 attonitam lustrare domum fundique comarum
240 gratus odor. Mox vera fides numenque refulsit.
241 Cunctatur stupefacta Venus : nunc ora puellae,
242 nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
243 Haec modo crescenti, plenae par altera lunae :
244 adsurgit ceu forte minor sub matre virenti
245 laurus et ingentes ramos olimque futuras
246 promittit jam parva comas ; vel flore sub uno
247 ceu geminae Paestana rosae per jugera regnant :
248 haec largo matura die saturataque vernis
249 roribus indulget spatio ; latet altera nodo
250 nec teneris audet foliis admittere soles.
251 Adstitit et blande Mariam Cytherea salutatur :
252 "Salve sidereae proles augusta Serenae,
253 magnorum suboles regum parituraque reges.

254 Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui,
 255 te propter libuit tantos explere labores
 256 et tantum transnare maris, ne vilior ultra
 257 privatos paterere Lares neu tempore longo
 258 dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
 259 Accipe fortunam generis, diadema resume,
 260 quod tribuas natis, et in haec penetralia rursus,
 261 unde parens progressa, redi. Fac nulla subesse
 262 vincula cognatae : quamvis aliena fuisses
 263 principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
 264 Quae propior sceptris facies ? Qui dignior aula
 265 vultus erit ? Non labra rosae, non colla pruinae,
 266 non crines aequant violae, non lumina flammae.
 267 Quam juncto leviter sese discrimine confert
 268 umbra supercilii ! Miscet quam justa pudorem
 269 temperies, nimio nec sanguine candor abundat !
 270 Aurorae vincis digitos umerosque Dianae ;
 271 ipsam jam superas matrem. Si Bacchus amator
 272 dotali potuit caelum signare corona,
 273 cur nullis virgo redimitur pulchrior astris ?
 274 Jam tibi molitur stellantia sarta Bootes
 275 inque decus Mariae jam sidera parturit aether.
 276 O digno nectenda viro tantique per orbem
 277 consors imperii ! Jam te venerabitur Hister ;
 278 nomen adorabunt populi ; jam Rhenus et Albis
 279 serviet ; in medios ibis regina Sygambros.
 280 Quid numerem gentes Atlanteosque recessus
 281 Oceani ? Toto pariter donabere mundo."
 282 Dixit et ornatus, dederant quos nuper ovantes
 283 Nereides, collo membrisque micantibus aptat.
 284 Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus ;
 285 flammea virgineis accommodat ipsa capillis.
 286 Ante fores jam pompa sonat pilentaque sacra
 287 prae radiant ductura nurum. Calet obvius ire
 288 jam princeps tardumque cupit discedere solem :
 289 nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
 290 sollicitavit odor, tumidus quatiensque decoras
 291 curvata cervice jubas Pharsalia rura
 292 pervolat et notos hinnitu flagitat amnes
 293 naribus accensis ; mulcet fecunda magistros
 294 spes gregis et pulchro gaudent armenta marito.
 295 Candidus interea positus exercitus armis
 296 exultat socerum circa ; nec signifer ullus
 297 nec miles pluviae flores dispergere ritu
 298 cessat purpureoque ducem perfundere nimbo.
 299 Haec quoque velati lauro myrtoque canebant :
 300 "Dive parens, seu te complectitur axis Olympi,
 301 seu premis Elysias animarum praemia valles,
 302 en promissa tibi Stilicho jam vota peregit.
 303 En gratae rediere vices. Conubia pensat :
 304 acceptum reddit thalamum natoque reponit
 305 quod dederat genitor. Numquam te, sancte, pigebit
 306 iudicii nec te pietas suprema fefellit.
 307 Dignus cui leges, dignus cui pignora tanti
 308 principis et rerum commendarentur habenae.
 309 Dicere possemus quae proelia gesta sub Haemo
 310 quaeque cruentarint fumantem Strymona pugnae,
 311 quam notus clipeo, quanta vi fulminet hostem,

312 ni prohiberet Hymen. Quae tempestitiva relatu,
313 nunc canimus. Quis consilio, quis juris et aequi
314 nosse modum melior ? Quod semper dissidet, in te
315 convenit, ingenio robur, prudentia forti.
316 Fronte quis aequali, quem sic Romana decerent
317 culmina ? Sufficerent tantis quae pectora curis ?
318 Stes licet in populo, clamet quicumque videbit :
319 "Hic est, hic Stilicho ! " Sese testatur et offert
320 celsa potestatis species, non voce feroci,
321 non alto simulata gradu, non improba gestu.
322 Adfectant alii quidquid fingique laborant,
323 hoc donat Natura tibi. Pudor emicat una
324 formosusque rigor vultusque auctura verendos
325 canities festina venit. Cum sorte remota
326 contingat senio gravitas viresque juventae,
327 utraque te cingit propriis insignibus aetas.
328 Ornatur Fortuna viro. Non ulla nocendi
329 tela nec infecti jugulis civilibus enses.
330 Non odium terrore moves nec frena resolvit
331 gratia ; diligimus pariter pariterque timemus.
332 Ipse metus te noster amat, justissime legum
333 arbiter, egregiae pacis fidissime custos,
334 optime ductorum, fortunatissime patrum.
335 Plus jam, plus domino cuncti debere fatemur,
336 quod gener est, invicte, tuus. Vincere corona ;
337 insere te nostris contempto jure choreis !
338 Sic puer Eucherius superet virtute parentem ;
339 aurea sic videat similes Thermantia taedas ;
340 sic uterus crescat Mariae ; sic natus in ostro
341 parvus Honoriades genibus considat avitis."